

TA'LIMNI TASHKIL ETISH SHAKLLARI VA TURLARI: ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMIDA NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR

Matrasulova Kumushoy Jumamratovna
Jo'rayeva Dilorom Ubaydulla qizi

University of Management and Future Technologies talabarlari

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ta'limni tashkil etish shakllari va turlarining pedagogik mohiyati, ularning tarixiy shakllanishi hamda zamonaviy ta'lim tizimidagi ahamiyati ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. An'anaviy va innovatsion ta'lim shakllari o'zaro solishtirilib, raqamli ta'lim muhitida ta'limni tashkil etishning yangi imkoniyatlari ochib berilgan. Tadqiqot davomida ta'lim shakllarini to'g'ri tanlash o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish samaradorligi va kompetentliklarini rivojlantirishda muhim omil ekanligi asoslab berilgan.*

Kalit so'zlar: *ta'limni tashkil etish, ta'lim shakllari, ta'lim turlari, an'anaviy ta'lim, innovatsion ta'lim, masofaviy ta'lim, raqamli ta'lim muhiti.*

Аннотация: *В данной статье с научной, теоретической и практической точек зрения анализируется педагогическая сущность форм и типов организации образования, их историческое формирование и значение в современной системе образования. Проводится сравнение традиционных и инновационных форм образования, а также выявляются новые возможности организации образования в цифровой образовательной среде. Исследование обосновывает, что правильный выбор форм обучения является важным фактором эффективности усвоения знаний учащимися и развития их компетенций.*

Ключевые слова: *организация образования, формы образования, типы образования, традиционное образование, инновационное образование, дистанционное образование, цифровая образовательная среда.*

Abstract: *This article analyzes the pedagogical essence of the forms and types of educational organization, their historical formation and their significance in the modern education system from a scientific, theoretical and practical perspective. Traditional and innovative forms of education are compared, and new opportunities for organizing education in a digital educational environment are revealed. The study substantiates that the correct choice of educational forms is an important factor in the effectiveness of students' knowledge acquisition and the development of their competencies.*

Keywords: *organization of education, forms of education, types of education, traditional education, innovative education, distance education, digital educational environment.*

KIRISH

Globalashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimi oldiga shaxsni har tomonlama rivojlantirish, mustaqil fikrlaydigan, kreativ va raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash vazifasi qo'yilmoqda. Bu jarayonda ta'lim mazmuni bilan bir qatorda uni tashkil etish shakllari va turlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki ta'lim jarayonining tashkiliy modeli o'quvchilarning bilish faolligi, o'zlashtirish darajasi va ta'lim natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois mazkur maqolada ta'limni tashkil etish shakllari va turlarining nazariy asoslari, ularning zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni hamda amaliy ahamiyati tahlil qilinadi.

Ta'limni tashkil etish shakllarining nazariy asoslari: Ta'limni tashkil etish shakllari pedagogik jarayonning tashkiliy jihatini ifodalaydi va o'qituvchi hamda o'quvchi faoliyatining vaqt, makon va metodlar asosida muvofiqlashtirilgan tizimini anglatadi. Pedagogik adabiyotlarda ta'lim shakllari o'quv jarayonining tashqi ko'rinishi sifatida talqin qilinadi.

Ta'limni tashkil etish shakllari quyidagi mezonlar asosida tavsiflanadi:

- ❑ o'quvchilarning soni (individual, guruhli, jamoaviy);
- ❑ o'qitish joyi (auditoriya, masofaviy, virtual);
- ❑ o'qitish vaqti (kunduzgi, kechki, mustaqil ta'lim). Ushbu shakllar ta'lim mazmunini samarali yetkazish va o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashga xizmat qiladi.

An'anaviy ta'lim shakllari va ularning ahamiyati: An'anaviy ta'lim shakllari pedagogik tajriba davomida shakllangan bo'lib, bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Ularga dars, ma'ruza, seminar, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari kiradi. Dars umumiy o'rta ta'lim tizimida yetakchi shakl hisoblanadi. U rejalilik, tizimlilik va uzluksizlik tamoyillariga asoslanadi. Ma'ruza oliy ta'limda nazariy bilimlarni tizimli bayon etish imkonini beradi. Amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari esa bilimlarni mustahkamlash, amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirishga xizmat qiladi. An'anaviy shakllar asosan o'qituvchi markazlashgan yondashuvga tayangan bo'lsada, ularning to'g'ri tashkil etilishi ta'lim samaradorligini ta'minlaydi.

Innovatsion ta'lim shakllari va turlari: Zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarga asoslangan ta'lim shakllari keng joriy etilmoqda. Ular o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida shakllantirishga yo'naltirilgan.

Innovatsion ta'lim shakllariga quyidagilar kiradi:

- ❑ interfaol darslar (munozara, debat, rol o'ynash);
- ❑ loyiha asosida o'qitish;
- ❑ masofaviy va onlayn ta'lim;
- ❑ aralash ta'lim.

Masofaviy ta'lim axborot-kommunikatsiya texnologiyalari orqali amalga oshirilib, ta'limning ochiqligi va moslashuvchanligini ta'minlaydi. Aralash ta'lim esa an'anaviy va onlayn o'qitishning samarali jihatlarini uyg'unlashtiradi.

Raqamli ta'lim muhitida ta'limni tashkil etish: Raqamli ta'lim muhiti ta'limni tashkil etish shakllari va turlarini yangi bosqichga olib chiqdi.

Elektron platformalar, LMS tizimlari (Moodle, Google Classroom), virtual laboratoriyalar ta'lim jarayonini individuallashtirish imkonini bermoqda.

Bunday muhitda ta'lim: o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi; axborot bilan ishlash kompetentligini kuchaytiradi; ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Xulosa

Ta'limni tashkil etish shakllari va turlari ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi muhim pedagogik omillardan biridir. An'anaviy va innovatsion shakllarni uyg'unlashtirish, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish orqali ta'lim sifatini oshirish mumkin.

Shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy va innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

Ziyomuhhammadov B., To'xtaxo'jayev M. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.

Saidahmedov N. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2020.

Klarin M.V. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Moskva, 2018.

UNESCO. Education in a Digital World. – Paris, 2021.

O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.